03 XI 70

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöler
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, siseõue, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 15
Telefon: 21 84 45
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 129, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28650
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 155:—
Termin (4 kuud) .... kr. 56:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 ööri mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren
Neljapäeval, 22. oktoobril 1970
Upplaga C
Nr. 245 (3529)

Palestiina sissid Moskva ning Pekingi eelvägedeks

(VE) — Hiljutine suurte reisilennukite kaaperdamine, reisijate pantvangistamine ja lennukite hävitamine ning selle järele Jordaanias puhkenud järjekordsed võitlused kuningas Husseini armee ja Palestiina vabastamiskomandode vahel on öeldi uueks arengufaasiks Lähis-Ida konfliktis. Iisraeli piiridel oli rahu, sest tema vaenlased Jordaania armee ja terrorikomandod pidasid omavahel vennasõda araablaste suguvõsade vahelise metsiku võitluse stiilis. Komandod on värvatud peamiselt Jordaania territooriumil asuvast kahe ja poole miljonilisest Palestiina põgenike perest, kes seal juba aastakümneid tegevuseta telklaagrites vegeteerivad ja elatavad ennast nigelast vaba maailma põgenikeabist.

Moskva ja Peking ei saada neile põgenikeabi ega elatistarbeid, vaid hoopis relvi, agitaatoreid ja kommunistlikku kihutuskirjandust.

Neid selleks, et võidelda Iisraeli piiridel ja Iisraeli territooriumil, eriti seal asuvate araablaste kaasabil, et vabastada oma kaotatud maad. Kuid see on ainult kommunistlikkude riikide näiline eesmärk. Peamiselt kergerelvadega varustatud komandod ei moodusta poolemiljonilisele hästirelvastatud Iisraeli armeele mingit ohtu, nad vaid provotseerivad piirivahejuhtumeid ja aitavad sellega isegi kõrgel hoida juutide võitlusmoraali. Iisraeli territooriumil kannatavad nende tegevuse läbi ainult seal elavad araablased, kus leiavad aset sealised kättemaksuaktsioonid nende araablaste vastu, kes juutide juures töötavad.

Nende tegevus tegelikult ainult lõhestab ja isegi takistab araablaste ühiseid aktsioone Iisraeli vastu. Kuid nad hoolitsevad selle eest, et Lähis-Idas ei saabuks kunagi täielik rahu.

Komandode varjatud eesmärk, kommunismi levitamine, on Araabia juhtidel hästi tuntud ja seepärast ei talu Nasser Egiptuses, ega ka Iraaki juhid oma territooriumidel mingisuguseid relvastatud kommandosid.

Süürias on juhtival Baathi parteil oma komando. Need riigid soodustavad ja toetavad küll terrorikomandode tegevust Jordaania ja Liibanoni teeritooriumil.

Arvatakse, et juutidel on komandode keskel rohkesti agente ja Iisraeli endine vastuluure ohvitser märkis, et Palestiina terrorikomandod jagunevad ligemale 30-se erinevasse gruppi. Kümmekond neist on tuntumad. Igal kommunistlikul riigil on seal oma vader-komando, keda ta raha ja relvadega toetab.

Peale Moskva ja Pekingi toetavad neid eriti aktiivselt N. Liidu Ida-Euroopa satelliidid. Komandod omavad selle tõttu külluses raha, relvi jamnud varustust kuid nad saavad ka hulgaliselt kommunistlikku kihutuskirjandust. Terroristide väljaõpetamine on Palestiina põgenike laagrikoolide tähtsamaks tegevuseks.

Lühisemaid relvi, nagu käsigranaate, igasugu lõhkepomme jne. valmistatakse komandode kohapealsetes arsenalides. Suurem hulk relvastust ja muud sõjavarustust saadakse aga väljastpoolt.

Eelistatumateks relvadeks on Sovjeti ja Puna-Hiina AK-47 ründakpüssid, kergekuulipildujad, püstolkuulipildujad, püstolkuulipildujad, automaatpüstolid jne. Viimasel ajal on hulgaliselt sissemugeldatud ka nii Sovjeti, kui Hiina päritoluga rakette ja tankitõrjerelvi, mis on ju mõeldud võimu ülevõtmiseks armeelt. Relvad tulevad teistest maadest, kuid saadakse ka otseselt Beiruti sadama, Lataki sadama kaudu Süürias ja Basara sadama kaudu Iiraakis.

Kõige tugevamaks ja arvukamaks on El Fatahi, Palestiina va-

Järg lhk. 2.

Stockholmis viibib praegu külas mag. phil. Mall Jürma, tuntud eesti naistegelane, kirjandusarvustaja ja Ameerika Hääle eesti saadete toimetuse liige. Pildil vestleb külaline August Mälguga. (EPL-foto Tippo)

Üirituste kalender

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused:

Reedel, 23.—25. okt. Korp! Filiae Patriae 50 a. juubelipidustused:

23. okt. jumalateenistus Jakobi kirikus kell 19.00

24. okt. kell 12.00 aktus ja perekonnaõhtu Grand Hotelli peegelsaalis.

25. okt. Aastapeakoosolek.

Laupäeval, 24. okt. ja pühap., 25. okt. Endel Kõksi joonistuste ja graafika näitus Välis-Eesti ruumides Lilla Nygatan 8.

Pühap., 25. okt. Ajakirja "Triinu" koosviibimine Eesti Majas.

Pühap., 1. nov. kl. 17, EKK kirjandusõhtu Eesti Majas.

Laup., 7. nov. kl. 14, Toomas Lehese kunstinäituse avamine Eesti Majas.

Laup., 7. nov. ja pühap., 8. nov. "Pinna Stuudio" teatrietendused Södra Teatris.

Reedel, 13. nov. kl. 18, Nooreteõhtu "Margareta" pidusaalis.

Laup., 14. nov. kl. 14 Arnold Erese kunstinäituse avamine Eesti Majas.

Laup., 14. nov. Läänlaste õhtu Eesti Majas.

Reedel, 28. nov. Korp! Revelia 50 a. juubeli tähistamine Eesti Majas.

Pühap., 29. nov. kl. 16 EELK Stockholmi koguduse täiskogu koosolek Jakobi kiriku kogudusemajas.

Pühap., 6. dets. Dots. Johannes Aaviku 90 a. sünnipäeva tähistamine "Margareta" kooli ruumes.

Pühap., 13. dets. kl. 14.30 Stokholmi Eesti Algkooli jõuluõhtu Högre Allmänna Läroverket för Flickor aulas, Bohusgat. 24-26.

1971 A. ÜRITUSI:

Laup., 2. jaan. kl. 12.00, Kasvatuspäev Eesti Komitee kooli- ja noortetoimkonna korraldusel "Margareta" kooli ruumes. Sellele järgneb kl. 17 Eesti Komitee jõulupuu.

Pühap., 31. jaan. Stockholmi Eesti Meeskoori kontsert Kontserdimaja suures saalis.

Pühap., 7. veebr. EKK aastapäeva tähistamine.

Laup., 13. ja pühap. 14. veebr. St. Eesti Teatri etendused Södra Teatris.

Reedel 16—30. apr. 1971 Rootsi Kuningliku Raamatukogu ruumes näitus: "Eesti vaimulik kirjandus alates a. 1535".

Laup., 17. apr. Stockholmi Eesti Naiskoori kontsert.

Albert Speer, mees kellele Hitler oli omal ajal jumal

(VE) — Hitleri relvastuse ja sõjaproduktsiooni minister Albert Speer oli 1946. a. Nürnbergis sõjakurjategijate protsessil ainulaadne kaebealune. Samal ajal kui teised tähtsamad natsiasjamehed oma süüd eitasid, deklareeris ta avalikult, et tema võtab enesele [illegible] moodustamise eest sõjatööstuse huvides ja samuti asjaolu, et ta töötas koos SS-ga, milline varustas teda vangide tööjõuga KZ-laagritest. Speer oli kindel, et teda ootab surmanuhtlus ja N. Liit nõudiski seda kategooriliselt. Teised liitlased aga võtsid arvesse, et Speerist sai hiljem Hitleri vastane ning tema käskudele vastutöötaja, ning lõplikuks kohtuotsuseks oli — kakskümmend aastat vangistust.

Selle karistuse kandiski Speer Spandau vanglas, kus ta vabanes 1966. a. Nüüd on ta jälle maailma avalikkuse ees ühenduses oma memuaaridega, mis äsja ilmusid inglise keeles.

Ta alustas nende kirjapanemisega juba Spandau vanglas, kus see toimus salaja, samuti nagu käsikirjalehtede väljaviiminegi.

Vabanemisel ootas ees 2000 leheküljeline manuskript, mida ta kontrollis vastavate arhiividokumentide abil ja organiseeris materjali raamatu vormi. Tulemuseks oligi "Inside the Third Reich" ("Kolmanda Riigi sisemuses"), millele arvustus annab kõrge hinnangu ja kus tabavamalt kui vast üheski teises saksa memuaarteos antakse analüüs Hitleri isiku kohta.

Nii nagu Nürnbergis, ei aja Speer ka oma raamatus süüd kellegi teise kaela, ega püüa rõhutada ka oma süütust. Otse vastupidi — ta võtab omaks, et oma jõupingutuste ning energiapanusega oli just tema selleks meheks, kes pikendas sõna mitme kuu võrra.

See tähendab kaudselt ka tuhandete inimelude võtmist oma südametunnistusele.

Speer pärineb jõukast keskklassi perekonnast ja ta valis enesele arhitekti elukutse nagu ta isa ja vanaisa enne teda. Üliõpilasena oli talle vastumeelne Saksamaal valitsev vaesus, tööpuudus ja lootusetu meeleolu ning ta võttis 1931. a. osa ühest Hitleri kihutuskoosolekust.

Seal sattus ta kohe führeri magneetilise isikupära mõju alla ja astus rahvussotsialistlikku parteisse. Speerile oli Hitler jumal.

Ühel pidulikul vastuvõtul kui Hitler sirutas käe oma noorele jüngrile oli Speer niivõrd ähmi täis, et ta laskis järsku alla oma natsisaluudiks ülestõusnud käe ja see plaksatas otse tema ees istuvale Julius Streicherile vastu paljast lagipead. Hitler nägi ilmselt Speeris oma teist mina ja võimalust oma noorusunistuste realiseerimiseks.

Ajal millal Speer polnud veel 30 aastanegi, andis Hitler talle ülesandeks kavandada Nürnbergi staadion ja uus Berliin.

Järgmise 12 aasta vältel oli Speeril väga tihe ja sõbralik kontakt Hitleriga, kuid ta ei pääsenud siiski oma juhile kuigi lähedale.

"Ma ei olnud kunagi varem kohanud inimest, kes nii vähe avaldas oma tundeid ja kui ta seda harukordadel tegigi, siis lukustas ta jälle oma hinge väga kiiresti", kirjutab Speer.

Huvitav on lugeda ka Speeri kirjeldust Hitler ümber olnud sisemise ringkonna kohta ja seda just seetõttu, et vastandina mõningatele eelkäijatele, et taotle ta mingisugust

Järg lhk. 2.

2400 krooni uus vene passimaks!

Välismaa telegraafiagentuurid teatavad Moskvast, et nüüdsest peale peavad need N.Liidu kodanikud, kes tahvad teatud lääneriikides oma omakseid külastada, vastava loa saamisel maksma 400 rubla (tõõnkegurde ametliku kursi järele 2400 krooni) oma välispassi eest, mis senini maksis ainult 44 rubla (s.o. 264 krooni). Agentuuride teatel on nendeks maadeks Suur-Britannia, Prantsusmaa ja USA. Vene võimud on motiveerinud tõstmist sellega, et tuleb pidada suuremat personali selliste reiside taotluste käsitlemiseks. Ilmselt on aga loatluses takistada neid reisisid, mis nagunii on eriti kallid.

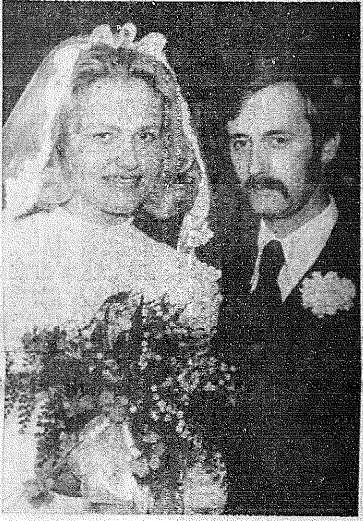

Stockholmi Jakobi kirikus laulatati pühapäeval eesti noored Väino Konga ja Helle Solveig Õun. (EPL-foto Tippo)

Ed. Vallaste Euroopareisil

BONN (EPL) — New Yorgist saabus Saksamaale Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu ja Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides peasekretär Eduard Vallaste ,et osa võtta Lüneburgis Kesknõukogu Euroopabüroo maadevahelisest konverentsist.

Eduard Vallaste võtab osa ka Lüneburgis Ida-Akadeemia 15-nda aastapäeva tööpäevadest, kus ta ise esineb ettekandega etniliste gruppide probleemidest USA-s. Ed. Vallaste külastab ka Sõjainvaliidide kodu Schönaus eesti abistamisorganisatsioonide ülesandel. Saarbrückenis kohtab ta "Stimme der Freiheit" peatoimetajat Friedrich Fritschi, et selgitada koostöö võimalusi.

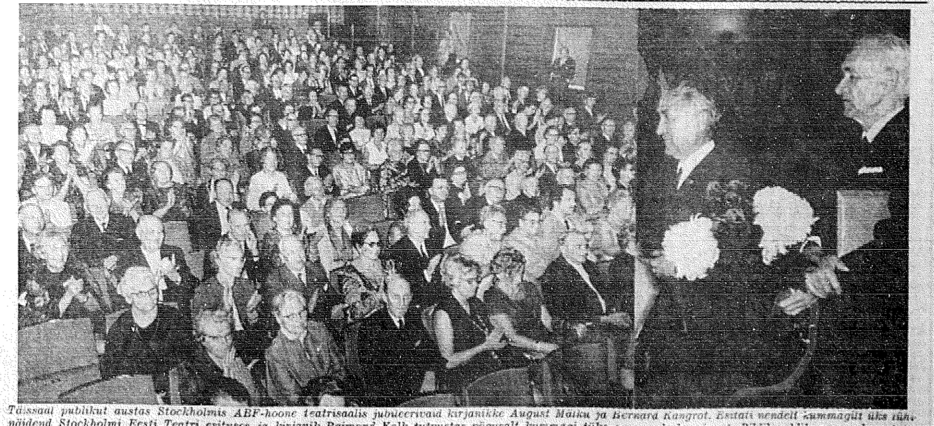

Täissaal publikut austas Stockholmis ABF-hoone teatrisaalis juubeerivaid kirjanikke August Mälku ja Bernard Kangrot. Esitati nendelt kummagilt üks ühenäidend Stockholmi Eesti Teatri esituses ja kirjanik Raimond Kolk tutvustas põgusalt kummagi tüke ees nende loomingut. Pildil publik, paremal austatavad kirjanikud. (EPL-foto Tippo)

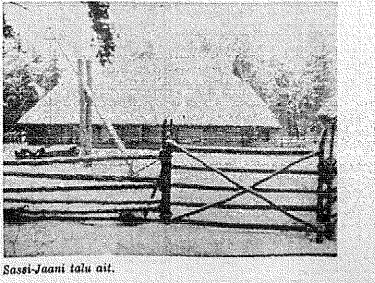

Sassi-Jaani talu ait.

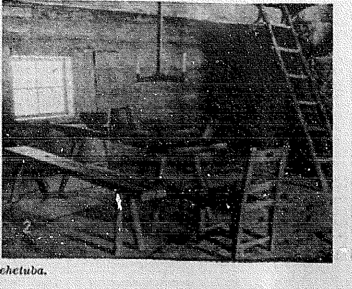

Rehetuba.

Mineviku varamust:

Sassi-Jaani talu Tallinnas

Broshüürs "Eesti Vabaõhumuuseumid" märgitakse et tänaseni on Rocca al Mare asuvasse Eesti Riikliku Vabaõhumuuseumi toodud juba 45 hoonet: 7 rehielamut, 7 aita, 5 lauta, suveköök, saun, 2 tuulikut, sepikoda, 2 heinaküüni, kaluri elumaja ja ait Loksa lähedalt, 4 võrgukuuri, Hiiumaalt hooajapüügile Pärnu randa tulnud kaluri elumaja ja rida teisi hooneid.

Üldse on muuseumi kogudes umbes 33 000 eksponaati, neist töö- ja tarbeesemeid, transpordivahendeid ning mööbli- ja riideesemeid 6000. Lisatakse veel, et kohale toodud eksponaatidest on rajatud 4 talu „Lääne-Eesti ja Põhja-Eesti sektoris", milledest Sassi-Jaani talu esindab Lääne-Eesti talu 18. sajandi keskelt.

Esimese taluõue rajamist muuseumi alale alustati juba 1958. Selleks oli Sassi-Jaani, mis sai oma nime selle talu järgi, kust toodi rehielamu. Peale rehielamu asuvad avara õue ümber veel ait ja laut ning õue keskel kooguga kaev. Üldse kujutab Sassi-Jaani talu tüüpilist 18. sajandi II poole pärisorjusaegset naturaalmajanduslikku talu Lääne-Eestis.

Talu peremees pidi tegema mõisale tegu 6 päeva nädalas. Selleks et toime tulla nii mõisa kui talu tööga, tuli lisaks oma perele pidada veel 2—3 sulast ja tüdrukut. Nii oli siis sel ajal talupere keskmiseks suuruseks 15—18 inimest. Talul o tavaliselt 1—2 paari härgi ja 2 hobust.

Üks tähelepanuväärsemaid ehi Sassi-Jaani talu õuel on rehiela mis toodi muuseumi Läänem Kullamaa külast. See rehielamu, rineb 18. sajandi II poolest, koos rehetoast, kambrist, eeskust, re alusest ja aganikust. Rehetoa p kus on 28 m laius 10 meetrit. Te seinad on tehtud jämedaist tahum

Järg lhk. 2.

EPL *22. oktoobril 1970*

KUMMALINE MÄNG

Nõukogude Liit ja Prantsusmaa on nüüd esimesteks riikideks Idast ja Läänest, kes on kokku leppinud omavahelisteks kavakindlateks konsultatsioonideks valitsuste tasemel. See selgus protokollist, millele Kremlis alla kirjutati Prantsuse presidendi Pompidou äsjase ametliku külaskäigu lõpul. Sedaviisi saab N. Liit senisest kindlama poliitilise tugikoha Lääne-Euroopas. Prantsusmaa säilitab aga lääneriikide seas esikoha suhtlemisel N. Liiduga. Kokkulepe näeb ette, et mõlema maa välisministrid või nende asetäitjad kohtuvad kaks korda aastas rahvusvaheliste küsimuste arutamiseks, mis huvitavad mõlemaid pooli. See käib eriti olukorra kohta Euroopas ja mujal maailmas, kus rahvusvaheline julgeolek võiks olla ohustatud. Protokollis kõneldakse edasi mõlemate võrdlemisi ühesugustest vaadetest konfliktidele Lähis-Idas, Vietnamis ja üldse Indohiinas.

Dokumendis ei puudu aga ka Prantsusmaa reservatsioonid tema koostöö jätkamise kohta Põhja-Atlandi Liiduga, samuti kui Lääne-Euroopa integreerimise kohta sihiga arendada läbikäimist idariikidega. Nende reservatsioonidega tahab president Pompidou ilmselt näidata, et prantsuse välispoliitika peab silmas nelja lähtekohta: Pompidou sobimust president Nixoniga, kindral de Gaulle'i pakti Adenaueriga 1963. aastast, koostööd Euroopa Ühisturu liikmesriikidega ja nüüd viimaks loodud masinavärki lähemaks läbikäimiseks Moskvaga. Tõsi küll, kindral de Gaulle'i külaskäigul N. Liitu aastal 1966 sõlmiti juba kokkulepe poliitilisteks konsultatsioonideks, praktiliselt jäi see aga ainult paberile. Surnud punktist aitas nähtavasti üle saada hiljutine mittekallaletungi-lepingu sõlmimine Saksa Liiduvabariigi ja N. Liidu vahel, kui kantsler Brandt tänavu augustis Moskvas käis.

Et too leping oli omajagu mooduandev president Pompidou külaskäigul, seda võib näha ametlikust kommünikeest. Selles kiidetakse nimelt avalikult heaks Bonni ja Moskva vaheline sobimus mitte kasutada jõudu. Sellesama lepingu eeskujul kinnitavad nüüd N. Liit ja Prantsusmaa, et nad respekteerivad kõigi olemasolevate riikide piire Euroopas. Esmakordselt tunnistab Prantsuse president ühtlasi kirjalikult, et ta toetab Nõukogude taotlusi Euroopa julgeolekukonverentsi kokkukutsumiseks ja ka valmis kaasa aitama selle ettevalmistamisel. Sõnastusest võib järeldada, et Prantsusmaa on hakanud mõnevõrra järele andma küsimuses, mida ta seni oli tõrjunud. Mis puutub koostöösse Prantsusmaa ja N. Liidu vahel tehnilistel ja majanduslikel aladel, siis ei ütelda dokumendis midagi uut. Ainult ühes punktis märgitakse, et Prantsusmaa koos Lääne-Euroopa teiste riikidega on valmis kaasa aitama veoautode hiigelvabriku ehitamisele N. Liidus.

Prantsuse-Vene sobimust kokku võttes torkab silma, et selles on peamiselt tegemist laenudega muudest rahvusvahelistest dokumentidest. Nõnda on poliitiliste konsultatsioonide alal võetud osa Saksa-Prantsuse sõpruslepingust, mis näeb ette, et Prantsuse president ja Saksa liidukantsler kohtuvad iga poolaasta, välisministrid aga iga veerandaasta. Sellega võrreldes on värske Prantsuse-Vene sobimus siiski palju tagasihoidlikum, kuna selles kõneldakse ainult välisministrite või nende asetäitjate kohtamisest kaks korda aastas. Teiseks laenuks värskes Moskva-Pariisi kokkuleppes on kõigi olemasolevate riigipiiride tunnustamine Euroopas. Just see on peapunktiks Vene-Saksa äsjasõlmitud mittekallaletungi-lepingus ja äratanud mitmel pool nii rahulolematust kui hukkamõistmist põhjusel, et see tähendab N. Liidu vallutuste heakskiitmist Euroopas täielikus vastuolus rahvaste enesemääramisõigusega.

Nii Vene-Saksa lepingus kui värskemas Prantsuse-Vene sobimuses on sedaviisi sisuliselt tegemist poliitiliselt kummalise mänguga. On muidugi arusaadav, et N. Liit püüab igal viisil leida rahvusvahelist tunnustamist oma saavutustele võõraste maade ja rahvaste anastamisel ja ikestamisel. Mõistmatu on seevastu, kuidas Saksa Liiduvabariik ja nüüd ka Prantsusmaa on pidanud võimalikuks anastaja soovile vastu tulla, kuigi mõlemad kuuluvad lääneriikide hulka, kes näiteks pole kunagi tunnustanud Balti riikide vägivaldset ühendamist N. Liiduga.

A.K.

Palestiina sissid

Algus lk. 1

bastamiskomando nime kandev 40. a. endise Egiptuse armee ohvitseri Yassir Arafati poolt juhitud 15-tuhandeline üksus. Yassir Arafat on ka ametlikult Palestiina eksiilvalitsuse juhiks ja ta ütleb ennast võitlevat ainult Iisraeli vastu, et moodustada nn. Palestiina riiki, kus araablased ja ka Palestiina juudid koos elaks.

Ta on viibinud korduvalt Moskvas ja väidab, et terror ja vägivald on ainsaks tõhusaks vahendiks kaotatud territooriumi tagasivõitmiseks. Tema eelarve arvatakse ulatavat kuni 12. miljonile dollarile.

Teine mõjukam grupp on müstilise minevikuga kreeklase George Habashi poolt juhitud kõige radikaalsem maoistlikkude doktriinide järgi teotsev ca 4000. üksus. Selle grupi tegevus ei piirdu mitte üksi Lähis-Idaga, vaid selle agendid teotsevad üle kogu vaba maailma. Ta ütleb ennast võitlevat Ameerika imperialismmi ja kapitalismi vastu üle maailma.

Selle organisatsiooni direktiividel toimuvad ka lennukite kaaperdamised, kaasaarvatud viimased kolm suurt reisilennukit ja nende hävitamine. Lesseri üksus ütleb ennast võitlevat selle eest, et kogu Lähis-Idas kehtestada kommunistlik kord, see grupp omab mitutuhat liiget. On veel Süüriast olenev ca 7000-ne terrorikomando ja paljud teised.

Liibanonil ja Jordaanial on korduvalt olnud relvastatud kokkupõrkeid armee ja komandode vahel. Liibanonis näivad pärast möödunud suvel toimunud kokkupõrget komandod olevat peremehe seisundis.

Jordaania kuningas Husseini vastu on komandode poolt sooritatud rohkesti atentaadi katseid. Septembris toimusid verised kokkupõrked armee ja komandode vahel ning kuningas oli sunnitud nimetama komandotemeelse ülemjuhataja. Kuid suurte reisilennukite hävitamise ja reisijate pantvangistamise järgi puhkesid verised võitlused uuesti. Terrorikomandod ei varjanud selles uues võitluses enam oma senini varjatud eesmärke, vaid ütlevad, et nad taotlevad kuningas Husseini rezhiimi kukutamist.

Näib nii, et ühes riigis ei saa samal ajal olla kahte erinevate poliitiliste sihtidega relvastatud armeed.

Üks neist peab saama täieliku kontrolli oma territooriumil üle, ehk kui ta seda ei suuda, siis hävima. Kuulutatud vaherahud ainult pikendavad otsustavat võitlust. Komandod pärinevad põgenikkonnast ja enamik elanikkudest on Palestiina põgenikud.

Palestiina vabastamisarmee on aga otseselt Moskvast ja Pekingist juhitud kommunistlik eelvägi, et Lähis-Ida õlirikkaid piirkondi kommunismile vallutada.

Seepärast seisavad Vahemere Idaosas kõrvuti USA ja N. Liidu alevastikud ning jälgivad suure huviga Jordaanias arengut. Iisraeli sõjaminister Moshe Dayan märkis selle kohta, et venelased tulistavad, kuid ameeriklased ainult arutavad pa peavad läbirääkimisi.

Lähis-Idas, Jordanis-Liibanonis toimunud võitlused armee ja komandode vahel on väga sarnased Vietnami sõjale ja käikidele viimaste aastakümnete sisevõitlustele paljudes riikides. Mida rohkem N. Liidu sõjaline võimsus kasvab, seda ohtlikumaks muutuvad ka teised kommunistide poolt moodustatud relvastatud hävitussalgad, nagu mustad pantrid, kampuste relvastatud mässumehed ja pommitajad jne. Nixonil oleks viimane aeg naljanumbriks kujunenud läbirääkimistepoliitikalt üle minna jõupoliitikale, muidu võib president leida ühel päeval ennast kuningas Husseini olukorras.

AJK

IRA Löfvander & Co AB

Surbrunnsgatan 29, 113 48 Stockholm, tel. 32 21 40

FÖRMEDLING AV LICENSIERADE POSTPAKET TILL SSSR

Alla paket avsedda för julen måste snarast möjligt lämnas

Följande varor kan beställas för leverans i SSSR:
Bilmotorer, motorcyklar, mopeder, kylskåp, tvättmaskiner, dammsugare, symaskiner, kameror, TV-apparater, radioapparater, cyklar, bilčäck och transistorradioapparater.

Beställning av gåvocertifikat emottages.

ÖPPETTIDER: Vardagar kl. 8.30—17.00, lördagar stängt.

Sassi-Jaani talu Tallinnas

Algus lk. 1

ta palkidest, aknad on väikesed ja madalad, uksed kõrgete lävedega. Kõrge kelpkatus on kaetud rooga.

Sassi-Jaani rehielamu kujutab endast väga huvitavat ja omapärast talupojaelamu tüüpi, mis on kohandatud nii elamiseks kui ka viljakuivatamiseks, rehepeksuks jt. majapidamise vajadusteks. See elamutüüb omandas Eestis oma iseloomuliku kuju pikaajalise arengu tulemusena feodalismi perioodi jooksul sotsiaalmajanduslike, looduslik klimaatiliste ja teiste kohalike tingimuste mõjul. Peale Eesti ala esineb rehielamu veel Läti põhjaosas.

Rehielamu kirjelduses öeldakse, et Sassi-Jaani rehielamu peamiseks ruumiks on rehetuba. Poolpime ruum oli ainukeseks eluasemeks suurele taluperele. Põrand on kaetud paeplaatidega, kambripoolses ???nurgas asetseb suur paekividest reheahi. Kuna ahi on korstnata, siis on rehetoa seinad ja lagi suitsunud läikivmustaks.

Lae kohal ripuvad konksude otsas katlad toidu valmistamiseks. 2,19 m kõrgusel põrandast asetsevad parred vilja kuivatamiseks. Peale selle käis rehetuba ka sauna eest, kus talupere end pesi. Saunapäeval köeti rehetuba soojaks, selle elanikud varusid vajalikul hulgal vett ja pesid end kõik ühenegsel.

Kui külmal ajal elas talupere peamiselt rehetoas, kuna see oli ainuke köetav ruum, siis suvisel ajal elasid pere nooremad liikmed väljaspool umbset ja suitsust rehetuba. Ainult vanaperenaine kolis üle kambrisse (mida kasutati peamiselt panipaigana). Rehielamu on sisustatud iseloomulik mööbliesemete, töö- ja tarberiistadega.

Ait on pärit samast Sassi-Jaani talust. See on ehitatud 18. sajandi lõpul ning koosneb neljast ruumist: tiide-, toidu- ja viljaaidast ning kuurialusest. Riideaidas hoiti kogu talupere rõivaid, vaipu ja kangaid, suviti magasid seal tüdrukud.

Toiduaidas hoiti liha, võid, piima ja teisi toiduaineid, viljaaidas aga teravilja suurtes salvedes ja jahu. Kuurialune oli veokite ja põllutööriistade panipaigaks. Kõrge kelpkatus moodustab kaugele etteulatuva räästaaluse aida esiküljel laia trepi (nn. mademete) kohal.

Seal seisab viljaaida ukse kõrval nurgas käsikivi, millega varem jahvatati vilja. Samas ripub ka puust vnekaussidega kaal, mille pommideks kasutati raudkive. Peale selle kergendas lai trepp aida ukse ees esemete ja vilja peale- ja mahalaadimist. Kõrge kelpkatus laia räästaalusega lai trepp ja külgseinad — kõik see annab aidale omapärase maalilise väljanägemise.

Laut pärineb Rapla kihelkonna Jõeääre külast Alt-Härma talust. See on tüüpiline 18. sajandi lõpu ja 19. sajandi alguse ehitis, mis koosneb neljast ruumist. Keskel on lahtise esiküljega ja laeta vahelik, kust avanevad uksed kahel pool asuvatesse lautadesse — vasakul sealauta ja lambalauta, paremal aga loomalauta.

Suvel soojaga hoiti loomi ööseti vahelikus. Lauda seinad on raiutud männipalkidest, laed on osalt palkidest, osalt lõhikutest. Laudaruumidel on looduslik muldpõrand. Võrreldes rehielamu ja aidaga, on laut palju tagasihoidlikum hoone, kuna selle väljanägemisele pöörati tavaliselt hoopis vähem tähelepanu.

L t e.

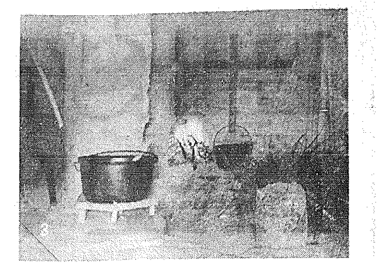

Rehetoas asuv suitsauhi Sassi-Jaani talus.

Kaasvangid õnnitlevad Solzhenitsõnit

Tosin vange lõunapool Moskvat asuvas Potma sunnitöölaagris, kuhu paigutatakse opositsioonilisi haritlasi, on smugeldanud välja õnnitlusläkituse Nobeli kirjandusauhinna saanud Alexander Solzhenitsõnile. Värske laureaat on ka ise viibinud samas laagris.

Läkitusele oli alla kirjutanud Juri Galanskov, kes 1968 mõisteti vangilaagrisse, kuna ta võttis osa põrandaalusest haritlaste liikumisest Moskvas. Teiste allakirjutanute kohta pole lähemaid andmeid. Galanskovi sõbrad levitasid vangide läkitust N. Liidu pealinnas. Läkituses öeldakse muuhulgas, et "õnnetuseks takistavad meid okastraattõkked ja kuulipildujad, muidu annaksime õnnitluse isiklikult üle". Edasi rõhutatakse, et vangid imetlevad Solzhenitsõni julgeid teoseid, milledes inimlikkuse tungal heledalt leegitseb, valgustades inimhinge jalge alla trampimist ja inimväärtuste rüvetamist.

Kirjanduslugu koolides poliitilise valikuga

(VES) — Et juba üle 20 aasta Eesti koolides õppekavad ja õppetöö struktuur pidevalt muutub, siis avaldatakse peagu iga aasta ka uus eesti keele ja kirjanduste õpetamise programm. See programm 1970/71. õppeaastaks avaldati nädalalehes "Nõukogude Õpetaja" 15. augustil (nr. 33 — 1970). Seega ainult kaks nädalat enne õppetöö algust.

Selles programmis on eriti huvitav viimase (XI) klassi programm. Et keeleõpetus lõpeb X klassis, siis XI klassi kavas on ainult kirjandus — 140 tundi aasta kohta.

Esimesena leiab käsitlemist A. Pushkin. Kavas on luule kordamine ja värssromaan "Jevgeni Onegin", kõik kokku 5 tundi. Sellele järgneb renessansikirjanduse iseloomulikke jooni ning tähtsamaid esindajaid (Dante, Petrarca) ning ülevaade Shakespeare'i elust ja loomingust. Näitena on kavas tragöödia "Hamlet". Kõik kokku 9 tundi.

Järgmise teemana esineb valgustuskirjanduse üldiseloomustus ning tähtsamad esindajad. Goethe elu ja loomingu ülevaade ning tema "Faust". Kõik kokku 7 tundi.

Edasi on kavas "Nõukogude kirjanduse tekkimis- ja kujunemisaastad" (3 tundi). Kirjanikest on kavas Gorki (10 tundi), Majakovski (6 tundi), Šolohhov (12 tundi) ja Tvardovski (5 tundi). Gorki osas leiab käsitlemist ka näidend "Põhjas" ja romaan "Ema". V. Majakovski osas poeem "Vladimir Iljitsh Lenin". M. Sholohhovi osas romaan "Ülesküntud uudismaa" ja jutustus "Inimese saatus" ning A. Tvardovski osas poeem "Kaugused kauguste taga".

Eripeatükina lisandub kõigele sellele veel "Nõukogude kirjanduse arendamisest aastail 1931 — 1941" (3 tundi). "Nõukogude kirjandus Suure Isamaasõja aastail" (2 tundi), "Nõukogude kirjandus sõjajärgsel perioodil" (2 tundi) ning "Nõukogude kirjanduse arengujooni kommunismi ehitamise etapil" ja "Nõukogude rahvaste kirjanduse silmapaistvamaid esindajaid" (mõlemad teemad kokku 5 tundi).

Seega pühendatakse enam kui üks kolmandik õppetundidest vene, ja eriti kommunistlikule kirjandusele.

Ka eesti kirjandusest on programmis ainult kommunistlik kirjandus ja kommunistlikud kirjanikud: Süitiste (9 tundi). A. Jakobson (3 tundi), A. Hint (6 tundi) ja J. Smuul (5 tundi). Sissejuhatavate peatükkidena esinevad "Eesti revolutsioonilise kirjanduse arenemisest aastail 1917—1940" (2 tundi) ning "Eesti nõukogude kirjandus nõukogude võimu taaskehtestamise esimesel aastal ja Suure Isamaasõja perioodil" (2 tundi). Kirjanike elu ja loomingu käsitlemisele järgnevad veel peatükid "Teisi eesti nõukogude kirjanikke" (5 tundi), "Nõukogude kirjanduse põhijooned ja ülemaailmne tähtsus" (2 tundi), "Kirjandusteooria põhimõistete üldistus ja süstematiseerimine" (4 tundi) ning "Kaasaegse kirjanduse tutvustamine, kirjandiõpetus ja ettevalmistus lõpukirjandiks" (40 tundi).

See programm on näide, mida õpivad keskkoolide abituriendid Eesti keele ja kirjanduse tundides.

Oma enamikus on see kommunismi süstimine ja vene kommunistliku kirjanduse propaganda, et kustutada noorte mälust kõik eestilik ja kõik see, mis loodi Eestis kas enne omariiklust või meie omariikluse aastail, sest see kõik esineb ainult nooremate klasside programmis.

Näiteks Oskar Luts 6. ja 7. klassis ning Tammsaare 8. klassis, kusjuures ka neis klassides leiavad peamist käsitlemist mitte meie rahvuslikud, vaid ennekõike kommunistlikud kirjanikud, nagu Hint, Smuul, Vaarandi, Raud ja teised.

Albert Speer

Algus lk. 1

sensatsioonilisust, vaid iseloomustab inimesi ja sündmusi nii nagu ta neid nägi.

Ta avaldab näiteks uudisena, et Hitler nii ebadiktaatorlikult ei saanud peaaegu kunagi vihaseks kui tema arvel nalja tehti.

Natside võimueliidis käisid aga kogu aja intriigid seoses võimuvõitlusega. Propagandaminister Göbbels püüdis riigimarssal Göringule jalga taha panna ja viimane omakorda manööverdas salaja Heinrich Himmleri vastu.

Kõik kolm aga olid sõjajalal Bormanniga, kes oskas end kombineerida Hitleri lähimaks usaldusaluseks ja valitses 1943. aastal juba kogu Saksamaa sisepoliitika üle. Ühise [illegible] huvides moodustasid Speer ja Göbbels Bormanni vastu omavahelise salaliidu, mis aga varises kokku kui salakaval Bormann meelitas 6 miljoni riigimargalise kingitusega Göringi enese poolele ja seejärele läks nende kilda ka opportunistlik Göbbels.

Pisut hiljem oli vahejuhtum, kus Speer pidi peaaegu surma saama. Tal oli ettenähtud lend Berliini koos relvastusministri dr. Fritz Todtiga. Speer oli aga väsinud pärast hilist nõupidamist Hitleriga ja loobus sõidust.

Mõni hetk pärast õhkutõusmist plahvatas Todti lennuk salapäraselt. (Speer arvab, et teist korda püüti teda mõrvata ajal, millal ta oli haigusest toibumas Himmleri erasanatooriumis.)

Iroonilisel kombel aga tõstis see lennukiatentaat Speeri kõrgemale natsid võimuhierarhias — kõigile üllatusena nimetas Hitler Speeri Todti järglaseks ja temast sai tegelikult võimu poolest teine mees Saksamaal.

Speer sai vabad käed relva- ja laskemoonatööstuse ümberorganiseerimiseks ja ta viis selle kiiresti üle massproduktsioonile. Kuue kuu pärast oli toodang silmapaistvalt suurenenud. Hitler oli sellest vaimustatud kuid mitte Speer ise. Produktsioon oli ikkagi väiksem kui Esimese maailmasõja ajal ja selle üheks tähtsamaks põhjuseks oli üleliigne bürokraatia.

Relvatööstuse ametkond oli näiteks kümme korda suurem kui eelmise sõja ajal. Teiseks takistuseks oli see, et Hitler ei tahtnud saksa rahvast liialt pingutada. Nii uskumatuna kui see ka ei tunduks, nõudis Hitler oma rahvalt palju vähemat ohvrit kui oma riikides Roosevelt ning Churchill.

Rahva rahulolematuse vältimiseks suurendas ta tarbekaupade valmistamist ja sõjaväepensioni määrasid. Ligemale poolteist miljonit naist said sõjaolukorrast hoolimata loa jääda majateenijate kohtadele.

Parteijuhtkond oli pärast üheksa aastat kestnud võimulolekut korrumpeerunud ja nende luksuslikku elustiili oli raske muuta. Speer nõudis tarbekaupade produktsiooni kärpimist, kuid parim mis ta saavutas oli 12 protsendiline vähendamine võrreldes rahuajaga ja sedagi alles pärast Stalingradi katastroofi.

Speer väidab, et kõige suuremaid vigu sõjatööstuse planeerimisel tegi Hitler ise. Tal ei olnud üldse mingit üldist sõjaplaani ja eriti andis tunda allveelaevade vähesus sõja alguses, ning organiseerimatus õhusõjas Inglismaa vastu Hitler oli ikkagi ainult Esimese maailmasõja kapral ja kaprali mentaliteet domineeris ka nüüd tema militaarse mõtlemise üle.

Ta tugines liiga palju vanadele äraproovitud relvadele ja umbusaldas uusi. Uute [illegible] toonitamine algas alles siis kui sõda oli juba tegelikult kaotatud.

Eriti omapärane oli see, et Hitler rakendas sõja ajal suured tööliste armeed saksa linnade ülesehitamiseks. Sellesse nimistusse kuulus 31 linna ja selleks varuti suurel hulgal ehitusmaterjale. Hitler ütles Speerile: "Ülesehitamisega tuleb tuleb alustada nüüd kohe, ehkki sõda on veel käigus. Ma ei lase sõjal oma plaane takistada".

Otsekohe pärast läänelliitlaste pommirünnakuid andis ta korralduse teatrihoonete uuesti ülesehitamiseks põhjendades seda kui kultuurilist vajadust ja rõhutades, et teatrietendused peavad rahva moraali hoidmiseks toimuma ka kõige otsustavamas sõjaolukorras.

Liitlased lähenesid Berliinile, kuid Hitler lasi ikka veel ehitada uusi võiduväravaid ja parteihooneid. Elades oma privaatses unistuste maailmas, tundis ta vaimustust uute saksa linnade mudelitest ja arutles neid tundide viisi Speeriga just nagu oleks see tähtsaim päevaprobleem.

Kui aga kaotus oli juba silmaga näha, muutus Hitler järsku tundmatuseni ja andis korralduse kõige hävitamiseks.

See oli aeg, kus ka Speer kaotas respekti oma kunagise idooli vastu ja püüdis Hitlerit koguni mõrvata mürkgaasi laskmisega ventilatsioonitoru kaudu tema Berliini punkrisse. Selle läbiviimise juurde asudes selgus aga, et Hitler nagu mingi eelaimuse sunnil oli ventilatsioonitoru asendanud juurdepääsematu korstnaga.

Seejärele pühendas Speer oma energia Hitleri hävitatud maa poliitika nurjaajamisele. Ta lendas ühest kohast teise, Ungari õliväljadelt kuni Ülem-Sileesia söekaevanduste piirkonnani ja Tshehhoslovakkiani ja pani isegi kõrgematele sõjaväejuhtidele südamele, et need hävitamise suhtes Hitleri korraldust ignoreeriksid.

Lõpuks tekkis Speeril selles küsimuses sõnavahetus ka Hitleri enesega. Speer tõi esile, et kõige purustamisega poleks saksa rahval enam eksistentsivõimalusi.

Hitler vastas, et kui saksa rahvas sõja kaotab, ei oma ta üldse enam eluõigust ja tulevik kuulub tugevamale idarahvale. "Lõppude lõpuks on kõik paremad sakslased nii kui nii sõjas surma saanud ja ellu jääb lõpuks ainult alaväärtuslik element", leidis Hitler.

Speer elab nüüd oma naise kuue lapse ja arvukate lastelastega Heidelbergis ja ei ilmuta mingit kibestust selle üle, et tal tuli 20 aastat Spandaus vangis olla. Ta arendas seal oma teadmisi ja arvestab, et ta luges 20 aasta jooksul umbes 5000 raamatut. Ühtlasi õppis ta selgeks ja prantsuse keele. Pärast 1955. a. lubati tal lugeda neli saksa ajalehte päevas.

Eksitavad vead juubeliartiklis

Korp! Filiae Patriae 50-nda juubeliaastapäeva artiklis Helga Minnus-Vooremaa sulest, on ladumisel sattunud kahetsetavaid ja eksitavaid vigu, mida allpool parandame. Artikli kolmeveeruses ingressis ja sellele järgnevas osas peab õige tekst olema järgmine:

"27. oktoobril 1920 asutati Tartus esimene naiskorporatsioon, krop! Filiae Patriae — Isamaa tütred, kelle põhimõtted kajastuvad ta nimes ja kes oma asutamisel deklareeris, et ta sihiks on korporatsiooni intiimses ringis kasvatada rahvuslikke, iseteadvaid ja iseseisvate vaimsete huvidega akadeemilisi naisi. Korp! Filiae Patriae lipukirjaks on: "Eesti tütar, Eesti kodu, tugevasti seotud olgu" ja ta värvideks on valge-punane-roheline, kusjuures valge sümboliseerib põhjamaa lumevälju ja isamaa tütre püüdlust hariduse järele, punane koidutaevast, isamaa armastust, õestust ja noorustuld ning roheline kodumaa metsi ja niite ja julget lootust ning energilist püüet paremusele.

Alguses oli märgata teatavat vastuseisu uuele intiimorganisatsiooni tüübile, ent aastate kestel võitis korp! Filiae Patriae enesele eluõiguse Tartu akadeemilise pere liikmena ja tema eeskujul loodi naiskorporatsioone nii Tartus kui ka teistes Balti ülikoolilinnades."

Teisel leheküljel jatkuvas osas (pealkiri Korp! Filiae Patriae) peab esimese kärpe lõpp olema järgmine:

"Vabasse maailma pääses hiljem 214 liiget, nende seas 5 asutajat liiget — vilistlased Marta Rosenberg-Jürgenstein, Elsi Kurvits-Sepp, Ella Kuuskvere-Sirg, Saima Pettai-Vares ja Hella Raid-Jürgenstein."

TEISED LEHED

PROTSESS HIRMUTAMISEKS

New Yorgi Vaba Eesti Sõna kommenteerib lavastusprotsessi Pihkvas, kus kaebealusteks olid eestlaset:

"Senini vaikib vene riiklik ajakirjandus asja käigust, märkides vaid lakooniliselt, et mehed olnud "äraandjad" ja hukanud nõuk. kodanikke. Ette tuues siin fakti, et N. Vene kohtud ei oma õigusmõistmises mingit usaldust, mida tõendavad loendamatud Vene enda kodanike saatmised vangi- ja orjalaagreisse ühegi õigusliku aluseta, tuleb meil leida võimalus nõudeiks, et kogu asja arutamine viidaks ja sünniks olukorras, kus kohtualuseile antud võimalus endakaitseks, nagu inimene seda peab kõikjal tänapäeva maailmas omama. Peame leidseks rahvusvahelisele foorumile, rahvusvahelisele foorumile, viimima teid taoliste küsimuste viimiseks Igal juhul ei ole Vene võimul ühelgi juhul neid seitset "kohtualust" võimalik tembeldada äraandjaiks, kuna nad ei kuulu N. Vene kodakondsusse. Maa okupandil allutatuid määrata sunniviisiliselt oma kodanikeks! Ilmselt on see protsess lavastatud nii oma kui ka okupeeritud piirkondade elanike hirmutamiseks — et näete, mis teiega juhtub, kui julgete Kremli võimumeestele vastu hakata!

Et N. Liit ja Saksamaa, mõelmad II maailmasõja algatajana olukorra lõid, kus punaväed said Eesti ja teised Balti vabariigid okupeerida, ei anna see õigust vangistatud rahva liikmetega käitumiseks, nagu seda teeb Vene võim eestlastega."

Kohalik elu

HALMSTAD

Valimised

Seoses REE valimistega moodustati Halmstadi ja selle ümbruskonna valimistoimkond järgmiselt: Esimees Herbert Ojanurm ja liikmed: Dr. Arthur Herodes, Juhan Tui ja Voldemar Särg.

Valimistoimkonna aadress: V.Särg, Idrottsvägen 20, Halmstad, telefon: 035/12 16 10, kus ka võimalik hääleõiguslike nimekirja kontrollida.

STOCKHOLM

E. Köksi näitus

Endel Köksi joonistuste ja graafika väljapanek toimub Välis-Eesti ruumides Lilla Nygatan 8 laupäeval, 24. ja pühapäeval 25. oktoobril. Laupäeval on näitus avatud kell 11-15 ja pühapäeval 13-16. Kunstnik esitab oma uuemat loomingut Aafrika ja Hispaania motiividel, kus ta hiljuti mõnda aega töötas. Kõik kunstisõbrad on teretulnud külastama Endel Köksi väljapanekut vanalinnas.

Tombergist punaarmees

Tallinnas ilmunud raamatus "Sõjateedel 1941—1945" kujutatakse n.n. "eesti rahvuskorpuse" sõjakäiku venelaste teenistuses. Selles teenis palju venelasi.

Muide tuuakse raamatus ära ka kindralmajor R. Tombergi pilt, keda seal nimetatakse 180-nda laskurdiviisi komandöriks. Tomberg oli teatavasti iseseisva Eesti armee viimane õhujõudude juhataja, saades kindraliks just enne iseseisvuse lõppu. Baaside ajal kuulus ta delegatsiooni, kes Moskvas pidi Eesti armeele ostma õhutõrjematerjali. Läbirääkimised kestsid kaua ja sealt saadi üksainus õhutõrjepatarei — venelastel oli ju teada, mis edasi sünnib. Delegatsioon sai Tallinnast korralduse koju tulla. Tulemata jäi delegaatidest ainult kindralmajor Tomberg. Kui ta lõpuks kohale ilmus, käitus ta juba "uue rezhiimi" oodatajana. Ilmselt oli teda Moskvas informeeritud tulevast ülevõtmisest ja ettepanek tehtud punaste poole üle tulla.

EESTI VABADUS-KAPITAL
EVK
POSTGIRO 25 40 50
ESTNISKA FRIHETSKAPITALET
Box 476, 101 26 Stockholm

Kultuuri vahetuse kurioosum

Rootsi sõlmis N. Liiduga kultuurivahetuse kokkuleppe, milles "vahetusprogrammi" osas on ette nähtud muu hulgas mõlemi maa vastastikune kooliraamatute läbiuurimine ja seisukohtade avaldamine nende suhtes. Võib juba ette arvata, et venelased on eriti huvitatud ajalooraamatutest ja nende ümberkirjutamisest "Nõukogude ajaloo vormis".

Expressen, kommenteerides seda kurioosset kokkulepet ütleb:

"Rootsi võibolla võib üle anda mõned eksemplarid Nobeli auhinnasaajate Pasternaki ja Solzhenitsyni töödest nendele nõukogude autoritele kes koostavad õpperaamatuid kirjandusloos. . ."

Leinateateid

†

Armast

Jenny Väljamäe'd

Sünd. Bagh

† 19/10 1970 Bradfordis

leinavad

HELENE BAGH
PETER ja INGEBORG BAGH
PEETER ja ELISABETH MALVET
s. Bagh
ANTONIE BAGH
RUDOLF ja MARGARETHE SÕMERMAA
s. Bagh

†

Armast ema

Miina Pilsas't

* 10.07.1878 Saaremaal, Undvas
† 4.10.1970 Saaremaal, Undvas

mälestavad

ARNOLD
SALME-IRJA
VIRVE-HELENA
JÜRI-HARRI

†

Kallist sõpra

Marta Zihrul'it

mälestavad kurbuses

ELFRIEDE ja ARTUR MUST
INGEBORG MUHLWERK
MARTA PÕSS
ELISE ja HANS TRUUVET
META ja BERNHARD TUISKVERE